

A disszimiláns asszimiláns! Disszimilációs tendenciák neológ zsidóság körében.

A zsidók hosszú 19. századi történetével foglalkozó kutatók a magyar társadalomba integrálódni kívánó, magukat magyarnak valló szekularizált zsidók „asszimilációját” eszme- és társadalomtörténeti szempontból egyaránt töretlen folyamatként szokták ábrázolni. Ami az eszmetörténetet illeti, vagyis a magyarrá válásról folytatott zsidó diskurzust, úgy e tétel a reformkor és az első világháború kitörése közötti időszak figyelmes vizsgálata fényében egyértelműen cáfolatra szorul.

Az ország zsidó lakosainak 1867 végén törvénybe foglalt egyenjogúsítását megelőző két évtized során a jövőjüket a magyar nemzet tagjaként elképzelő zsidók – többnyire önjelölt – szószólói két ízben is megtorpantak. Az elkeseredés, amely az 1848-as forradalom, majd az 1861-es országgyűlés idején a magyar politikai elitnek a zsidók iránti magatartása, vagyis az emancipáció elodázása láttán hatalmába kerítette ezt az értelmiségi réteget, a magyar nemzettel való érzelmi azonosulás elvi megkérdőjelezésére, konkrétan pedig az ország elhagyásának a szorgalmazására sarkallta.

A dualizmus korában az emancipált – ekképpen mintegy hivatalosan a haza fiaiként elismert – zsidóság „neológ” táborának a szószólói efféle érzelmeiknek nem adtak, immár nem adhattak hangot. Az 1880-as évektől azonban, elvéve ugyan, mégis vissza-visszatérően és az idő haladtával mind gyakrabban, kifejezést adtak annak a disszimilációs törekvésnek, amelynek kiváltója nem az integráció eljövételébe fektetett hit megrendülése volt, hanem a vélekedés, miszerint a modern zsidók túl messze mentek az asszimiláció útján. E megállapításból fakadt a vágy, hogy a folyamatot megakasztva vissza-zsidósítsák azon ifjabb nemzedékeket, amelynek Schön Dávid pesti hittanoktató már 1885-ben elítélte az „egyoldalú”, vagyis bizonyos tekintetben káros „nemzeti fejlődését”.

Molnár Dávid

A szombatosok „identitásának” változásai a magyarországi zsidók emancipációjának és a modern kori hatalmi struktúrák változásának tükrében

A szombatosok (más nevükön: zsidózók, zsidósok, judaizánsok, judaizálók, szabbatáriusok stb.) eredetileg a Szentháromság-tagadók legradikálisabb szárnyát alkották. Teológiai rendszerük kidolgozója (Matthias Vehe-Glirius), aki egyébként pfälzi (!) születésű volt, úgy vélekedett, hogy mivel Jézus nem tudott olyan típusú változásokat hozni, mint amilyeneket a próféták írásaiban megjósoltak a Messiásról, az ószövetségi parancsok érvényességén sem szabad változtatni semmit. Borzasztóan izgalmas, hogy ez az irányzat úgy kezdett kialakulni és elterjedni a 16. századi Erdélyben, hogy ezen a területen tulajdonképp nem éltek még zsidók. Zsidók és zsidózók közvetlen érintkezésére csak és kizárólag az adott lehetőséget, hogy a 17. század első harmadától Péchi Simonnak személyes kapcsolatai voltak néhány zsidóval. Péchi nélkül tehát aligha közeledtek volna olyan „gyorsan” a zsidóság felé a szombatoság képviselői. A kereszténységtől való eltávolodás jelentős szerepet játszott abban is, hogy a szombatosok története már a kezdetektől üldöztetések történeteként írható le, s így van ez a 20. századig. Ezért aztán kivételesnek tekinthető az az időszak, amely a zsidók egyenjogúsítását követi. Ekkor ugyanis a szombatosok elkezdtek áttérni a zsidó hitre, ami a második világháborúban szinte a csoport teljes megsemmisülését okozta. Az áttérés ambivalens érzéseket keltett a zsidókban, pedig a